

αναπόσπαστο τμήμα του προγράμματος που προβλέπεται για την απόκτηση του διπλώματος περατώσεως των σπουδών. Αντιθέτως, η απλή συμφωνία ή η τυχόν υποστήριξη του εκπαιδευτικού ιδρύματος δεν αρκούν για να δικαιολογηθεί η χορήγηση του επιδόματος.

2. Η έκφραση « τόσο εμφανής », η οποία χαρακτηρίζει την αντικανονικότητα καταβολής της οποίας ζητείται η επιστροφή, βάσει του άρθρου 85 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως, δεν σημαίνει ότι ο υπάλληλος απαλλάσσεται από κάθε προσπάθεια σκέψεως ή ελέγχου.

Η προϋπόθεση η σχετική με τον προφανώς αντικανονικό χαρακτήρα της καταβολής του σχολικού επιδόματος, η καταβολή του οποίου μπορεί να μεταβάλλεται με πραγματικά στοιχεία που μόνο ο υπάλληλος μπορεί να δηλώσει στη διοίκηση, πληροίται όταν ο ενδιαφερόμενος αντί να προβεί σε επαλήθευση από τις αρμόδιες αρχές, περιορίζεται να στηριχθεί σε προσωπική και αμφίβολη ερμηνεία του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως και παραλείπει να ειδοποιήσει πάραυτα την αρμόδια υπηρεσία, για

την επελθούσα μεταβολή της οικογενειακής του καταστάσεως, μεταβολή που αναμφισβητήτως ήταν σημαντική, παραβιάζοντας με τον τρόπο αυτό τη ρητή υποχρέωσή του να ενημερώνει τη διοίκηση για κάθε μεταβολή που μπορεί να συνεπάγεται τροποποίηση του δικαιώματος επί επιδομάτων, με συνέπεια την παρακράτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών.

3. Οι προβαλλόμενοι εκ μέρους υπαλλήλου λόγοι που αφορούν την παράβαση τόσο του άρθρου 85 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως όσο και της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, της οποίας έκφραση αποτελεί ακριβώς το άρθρο 85, δεν μπορούν να γίνουν δεκτοί σε σχέση με απόφαση που διατάσσει την εντός ευλόγου χρόνου επιστροφή σχολικού επιδόματος που είχε αντικανονικά χορηγηθεί, εφόσον η χορήγηση του σχολικού επιδόματος, του οποίου ζητείται η επιστροφή, είχε αποφασισθεί λόγω της παραλείψεως του ενδιαφερομένου να δηλώσει νομοτύπως και ευθύς μετά την επέλευσή της την αλλαγή της οικογενειακής του καταστάσεως.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 13ης Μαρτίου 1990 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις T-34/89 και T-67/89,

Mario Costacurta, υπάλληλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κάτοικος Λουξεμβούργου, εκπροσωπούμενος από τον **Nicolas Decker**, δικηγόρο Λουξεμβούργου, με αντίκλητο τον ίδιο δικηγόρο, 16, avenue Marie-Thérèse,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

προσφεύγων,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τον J. Griesmar, νομικό σύμβουλο, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Γεώργιο Κρεμλή, μέλος της νομικής της υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο την ακύρωση των αποφάσεων της Επιτροπής της 30ής Οκτωβρίου 1987 και της 26ης Απριλίου 1988, με τις οποίες καταργήθηκε η καταβολή στον προσφεύγοντα του επιδόματος συντηρούμενου τέκνου και του σχολικού επιδόματος για την κόρη του,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Saggio, πρόεδρο τμήματος, B. Vesterdorf και K. Lenaerts, δικαστές,

γραμματέας: H. Jung

λαμβάνοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 14ης Φεβρουαρίου 1990,

εκδίδει την παρούσα

Απόφαση

Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

- 1 Ο προσφεύγων, Mario Costacurta, υπάλληλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, υπηρετών στο Λουξεμβούργο, είναι πατέρας της Nadia Costacurta, για την οποία υπέβαλε το φθινόπωρο του 1986 αίτηση χορηγήσεως σχολικού επιδόματος για το πανεπιστημιακό έτος 1986/1987. Η κατής του χορήγησε, βάσει των δικαιολογητικών που προσκόμισε, επίδομα συντηρούμενου τέκνου και σχολικό επίδομα για την κόρη του Nadia η οποία παρακολουθούσε πανεπιστημιακά μαθήματα στο Παρίσι.

- 2 Κατά το πανεπιστημιακό έτος 1986/1987, η Nadia Costacurta παρακολούθησε τα μαθήματα του πανεπιστημίου του Παρισιού-I (Panthéon-Sorbonne) για την απόκτηση πτυχίου DEA (diplôme d'études approfondies) στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, τα οποία μαθήματα έπρεπε, σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέσχε η πανεπιστημιακή διοίκηση, να λήξουν στις 16 Μαΐου 1987. Όσον αφορά το πανεπιστημιακό έτος 1987/1988, η Nadia Costacurta υπέβαλε στις 30 Ιουνίου 1987 αίτηση υποψηφιότητας για την εγγραφή της σε μαθήματα που οδηγούν στην απόκτηση άλλου διπλώματος του ίδιου αυτού πανεπιστημίου. Σε απάντηση αυτής της αιτήσεως έλαβε την έγκριση από το πανεπιστήμιο να εγγραφεί στις 13 Ιουνίου 1987 στα μαθήματα αυτά.

- 3 Μετά το πέρας μιας αμειβόμενης ασκήσεως (stage) [προς 22 000 βελγικά φράγκα (BFR) κατά μήνα], την οποία διήνυσε στις υπηρεσίες της Επιτροπής στις Βρυξέλλες από τις 16 Μαρτίου 1987 ως τις 31 Ιουλίου 1987, έγινε πρόταση στη Nadia Costacurta να αναλάβει υπηρεσία επικουρικού υπαλλήλου για χρονικό διάστημα έξι μηνών. Η ενδιαφερομένη γνωστοποίησε στις 30 Ιουλίου στο τμήμα « σταδιοδρομίες » ότι μπορούσε να αναλάβει υπηρεσία την 1η Σεπτεμβρίου 1987, κατόπιν αυτού δε συντάχθηκε και υπογράφηκε από τα δύο μέρη η σύμβαση προσλήψεως της ως επικουρικής υπαλλήλου. Αργότερα, αφού η Nadia Costacurta πέτυχε σε γενικό διαγωνισμό, μονιμοποιήθηκε στην Επιτροπή και τοποθετήθηκε στις υπηρεσίες της στις Βρεξέλλες.

- 4 Ο προσφεύγων ειδοποίησε το τμήμα προσωπικού της Επιτροπής στο Λουξεμβούργο, με επιστολή της 10ης Σεπτεμβρίου 1987, ότι έπαυσε πλέον από την 1η Σεπτεμβρίου 1987 να συντηρεί την κόρη του Nadia, δεδομένου ότι προσελήφθη από την Επιτροπή για χρονικό διάστημα έξι μηνών ως επικουρική υπάλληλος.

- 5 Ο προϊστάμενος του τμήματος προσωπικού στο Λουξεμβούργο ειδοποίησε με έγγραφο της 30ής Οκτωβρίου 1987 τον προσφεύγοντα ότι το επίδομα συντηρούμενου τέκνου και το σχολικό επίδομα για την κόρη του Nadia καταργήθηκαν από την 1η Ιουλίου 1987. Όπως αναγράφεται στο έγγραφο αυτό, καθώς επίσης και σε συμπληρωματικό έγγραφο της 16ης Νοεμβρίου 1987, η απόφαση αυτή στηρίχθηκε στο γεγονός ότι η Nadia Costacurta άρχισε να ασκεί προσοδοφόρο επαγγελματική δραστηριότητα από την 1η Σεπτεμβρίου 1987 και ότι είχε διακόψει τις σπουδές της από τις 16 Μαΐου 1987, ημερομηνία λήξεως του πανεπιστημιακού έτους 1986/1987. Αναζητήθηκαν δε τα επιδόματα που καταβλήθηκαν στον προσφεύγοντα για την κόρη του Nadia για τον μετά την 1η Ιουλίου 1987 χρόνο.
- 6 Με επιστολή της 24ης Νοεμβρίου 1987, η οποία πρωτοκολλήθηκε στη γενική γραμματεία της Επιτροπής στις 3 Δεκεμβρίου 1987, ο προσφεύγων υπέβαλε διοικητική ένσταση ενώπιον του καθού η προσφυγή οργάνου βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 2, του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: κανονισμός υπηρεσιακής καταστάσεως). Ο προσφεύγων εναντιώθηκε στην κατάργηση των επιδομάτων για τον προ της 1ης Σεπτεμβρίου 1987 χρόνο για τον λόγο ότι η κόρη του Nadia ήταν εγγεγραμμένη σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα για το έτος 1987/1988 και ότι επομένως ήταν φοιτήτρια σε διακοπές και συντηρούμενο τέκνο του προσφεύγοντος μέχρις ότου ανέλαβε υπηρεσία στην Επιτροπή. Περαιτέρω ισχυρίστηκε ότι το άρθρο 85 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως δεν επιτρέπει την αναζήτηση των επιδομάτων που καταβλήθηκαν για τον μετά την 1η Ιουλίου 1987 χρόνο λόγω του ότι κατά τον χρόνο της καταβολής τους ο προσφεύγων αγνοούσε την ύπαρξη οποιασδήποτε αντικανονικότητας και ότι η κόρη του Nadia ήταν ακόμη τότε φοιτήτρια και συντηρούνταν από αυτόν.
- 7 Ο προσφεύγων δεν έλαβε απάντηση επί της διοικητικής του ενστάσεως εντός της προθεσμίας που ορίζει το άρθρο 90, παράγραφος 2, του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως, κατόπιν αυτού δε άσκησε στις 20 Μαΐου 1988 προσφυγή ακυρώσεως της αποφάσεως της Επιτροπής, η οποία ελήφθη υπό τη μορφή των υπηρεσιακών σημειωμάτων της 30ής Οκτωβρίου και της 16ης Νοεμβρίου 1987 (υπόθεση T-34/89).
- 8 Η διοικητική ένσταση του προσφεύγοντος έδωσε όμως αφορμή στις υπηρεσίες της καθής να ερευνήσουν εκ νέου τα δικαιώματα του προσφεύγοντος, κατόπιν δε αυτής της έρευνας ο γενικός διευθυντής προσωπικού και διοικήσεως ειδοποίησε τον Costacurta, με έγγραφο της 26ης Απριλίου 1988, με το οποίο τροποποιήθηκε η απόφαση που αποτελεί το αντικείμενο της διοικητικής ενστάσεως,
- ότι ο προσφεύγων αποκαταστάθηκε μέχρι τις 31 Αυγούστου 1987 στα δικαιώματά του επί των επιδομάτων για το συντηρούμενο τέκνο του Nadia, και

- ότι από τις 31 Μαρτίου 1987, και όχι από την 1η Ιουλίου 1987, όπως αναγράφεται στην απόφαση που έδωσε λαβή στη διοικητική ένσταση, δεν είχε πλέον δικαίωμα να λαμβάνει το σχολικό επίδομα.
- 9 'Όσον αφορά το επίδομα συντηρούμενου τέκνου, η τροποποίηση που επήλθε στην απόφαση της 30ής Οκτωβρίου 1987 είχε ως αιτιολογία το γεγονός ότι η έννοια της « επαγγελματικής εκπαίδευσης » του άρθρου 2, παράγραφος 3, περίπτωση β, του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως ερμηνεύεται από την 1η Μαρτίου 1981 ως καλύπτουσα επαγγελματική εκπαίδευση η οποία δίνει λαβή στην καταβολή του επιδόματος συντηρούμενου τέκνου αν οι αποδοχές που λαμβάνει ο ενδιαφερόμενος είναι κατώτερες του « ελαχίστου ορίου διαβιώσεως ». Η άσκηση που έκανε η Nadia Costacurta μπορεί να λογιστεί ως επαγγελματική εκπαίδευση, εφόσον δε οι αποδοχές που ελάμβανε ο προσφεύγων ήταν κατώτερες από το « ελάχιστο όριο διαβιώσεως », εξακολουθούσε να έχει ακόμη δικαίωμα λήψεως επιδόματος συντηρούμενου τέκνου για την κόρη του μέχρι τις 31 Αυγούστου 1987.
- 10 'Όσον αφορά το σχολικό επίδομα, ο διευθυντής προσωπικού και διοικήσεως παρατήρησε τα ακόλουθα: « ... η Nadia Costacurta ήταν συντηρούμενο τέκνο σας κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ατομικού της φακέλου (φοιτητική ταυτότητα για το πανεπιστημιακό έτος 1986/1987), μπορεί να υποτεθεί ότι φοιτούσε κανονικά και κατά πλήρη απασχόληση στο πανεπιστήμιο του Παρισιού ως τις 16 Μαρτίου 1987. Κατά την ημερομηνία αυτή άρχισε την άσκησή της στην Επιτροπή στις Βρυξέλλες. Δεδομένου ότι αυτή η περίοδος ασκήσεως έληξε στις 31 Ιουλίου 1987, η δε ανάληψη υπηρεσίας της Costacurta στην Επιτροπή ως επικουρικής υπαλλήλου άρχισε την 1η Σεπτεμβρίου 1987, είναι προφανές ότι δεν φοίτησε σε ανώτατο ίδρυμα μετά τις 16 Μαρτίου 1987. Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, των γενικών εκτελεστικών διατάξεων περί χορηγήσεως του σχολικού επιδόματος (που εφαρμόζονται από την 1η Μαρτίου 1975), είχατε επομένως δικαίωμα για το σχολικό επίδομα μέχρι τις 31 Μαρτίου 1987 ».
- 11 Με το ίδιο αυτό έγγραφο ο γενικός διευθυντής κατέστησε γνωστό ότι αποφάσισε να αναζητηθούν τα σχολικά επίδομα που καταβλήθηκαν για τους μήνες Απρίλιο, Μάιο και Ιούνιο. Προσέθεσε δε ότι:

« Υπό τις περιστάσεις αυτές, δεδομένου ότι εκδόθηκε νέα απόφαση για την αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών υπό τη μορφή του σχολικού επιδόματος, δεν συντρέχει λόγος να υποβληθεί η παρούσα διοικητική σας ένσταση στην Επιτροπή. »

- 12 Από τον φάκελο προκύπτει ότι ο προϊστάμενος του τμήματος προσωπικού στο Λουξεμβούργο είχε επισημάνει στις 13 Απριλίου 1988 στον προϊστάμενο του τμήματος « κανονισμός υπηρεσιακής καταστάσεως » του καθού η προσφυγή οργάνου ότι, κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεώς του της 30ής Οκτωβρίου 1987, αγνοούσε το γεγονός, ότι η Nadia Costacurta είχε πραγματοποιήσει άσκηση στην Επιτροπή στις Βρυξέλλες.
- 13 Ο προσφεύγων υπέβαλε στις 31 Μαΐου 1988 κατά της αποφάσεως της 26ης Απριλίου 1988 νέα διοικητική ένσταση, η οποία απορρίφθηκε στις 18 Νοεμβρίου 1988 με απόφαση της καθής. Ο προσφεύγων ισχυρίστηκε στη διοικητική του ένσταση ιδίως ότι η άσκηση στην Επιτροπή στις Βρυξέλλες είχε σχέση με τις σπουδές της κόρης του Nadia και ότι αυτή παρέμεινε κατόπιν αυτού φοιτήτρια κατά πλήρη απασχόληση κατά την περίοδο της ασκήσεως αυτής.
- 14 Η καθής αντέταξε στην απορριπτική της απόφαση, μεταξύ άλλων, στα επιχειρήματα του προσφεύγοντος ότι « το 1987 η δεσποινίδα Costacurta είχε ήδη περατώσει τις ειδικές ανώτατες σπουδές της στο Δίκαιο της Κοινής Αγοράς (δίπλωμα που απέκτησε τον Νοέμβριο του 1986). Στο πλαίσιο ακριβώς και μόνο αυτών των σπουδών της υποχρέωθηκε να κάνει μια άσκηση για να συμπληρώσει τη θεωρητική εκπαίδευση και τα πρακτικά φροντιστήρια. Πραγματοποίησε αυτή την άσκηση στο γραφείο Lefebvre το καλοκαίρι του 1986 ».
- 15 Όσον αφορά τη φύση των σπουδών της Nadia Costacurta από το χειμερινό εξάμηνο 1986/1987, η καθής παρατηρεί τα εξής: « από την έναρξη του χειμερινού εξαμήνου 1986/1987 και ως τη στιγμή της ενάρξεως της ασκήσεώς της στην ΕΟΚ η δεσποινίδα Costacurta παρακολούθησε μαθήματα ιδιωτικού διεθνούς δικαίου για να προπαρασκευάσει το αντίστοιχο DEA. Ανεξάρτητα από το ζήτημα της χρησιμότητας μιας ασκήσεως στις υπηρεσίες της Επιτροπής εντός του πλαισίου των σπουδών αυτών, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι σπουδές για τις οποίες πρόκειται δεν προέβλεπαν για τη λήψη του διπλώματος οποιαδήποτε υποχρεωτική άσκηση κατά την περίοδο της φοιτήσεως ».
- 16 Όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3 του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως, πρέπει να παρατηρηθεί ότι το σώμα των προϊσταμένων διοικήσεως εξέδωσε, κατά την 160ή συγκέντρωση της 15ης Ιανουαρίου 1987, το ακόλουθο πόρισμα (πόρισμα 166/87):

« α) Οι προϊστάμενοι διοικήσεως θεωρούν ότι η προϋπόθεση της φοιτήσεως « κατά πλήρη απασχόληση » ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος, που προβλέπεται από το

άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως για τη χορήγηση του σχολικού επιδόματος, πληρούται

- αυτοδικαίως, όταν το ίδρυμα στο οποίο γίνεται η φοίτηση διαθέτει δεκαέξι ώρες μαθημάτων και/ή πρακτικών εργασιών κατά εβδομάδα στον οικείο μαθητή ή φοιτητή·
- στις περιπτώσεις που δεν επιτυγχάνεται αυτός ο αριθμός ωρών, μόνον όταν οι ακολουθούμενες σπουδές είναι πλήρεις σπουδές, δηλαδή όταν έχουν μια κατάληξη που αναγνωρίζεται από το κράτος, ο δε ενδιαφερόμενος παρακολουθεί το κανονικό ωράριο που προβλέπεται γι' αυτό το είδος σπουδών·

στις περιπτώσεις αυτές θεωρείται ότι ο χρόνος προσωπικής εργασίας θεωρείται ότι καλύπτει τη διαφορά μεταξύ του αριθμού των ωρών φοιτήσεως και των ελαχίστων δεκαέξι ωρών που αναφέρονται στην πρώτη περίπτωση.

- β) Οι προϊστάμενοι διοικήσεως θεωρούν ότι η προϋπόθεση της “ κανονικής ” φοιτήσεως σε εκπαιδευτικό ίδρυμα, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, του παραρτήματος VII πληρούται όταν η φοίτηση στο ίδρυμα από τον μαθητή ή τον φοιτητή καλύπτει περίοδο τουλάχιστον τριών μηνών.

Το πόρισμα αυτό θα αρχίσει να εφαρμόζεται από την 1η Φεβρουαρίου 1987. »

- 17 Ο προσφεύγων άσκησε στις 6 Μαρτίου 1989 δεύτερη προσφυγή ακυρώσεως της αποφάσεως της Επιτροπής της 26ης Απριλίου 1988 και της αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε ρητώς στις 18 Νοεμβρίου 1988 από την Επιτροπή η διοικητική του ένσταση (υπόθεση Τ-67/89).
- 18 Η έγγραφη διαδικασία και των δύο υποθέσεων διεξήχθη πλήρως ενώπιον του Δικαστηρίου, το οποίο, με Διάταξη της 15ης Νοεμβρίου 1989, παρέπεμψε τις εν λόγω υποθέσεις στο Πρωτοδικείο κατ' εφαρμογή της αποφάσεως του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1988 περί ιδρύσεως Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Με Διάταξη της 8ης Δεκεμβρίου 1989 το Πρωτοδικείο διέταξε την ένωση των δύο υποθέσεων προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως. Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή το Πρωτοδικείο αποφάσισε την έναρξη της προφορικής διαδικασίας χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων.

19 Οι διάδικοι υπέβαλαν τα ακόλουθα αιτήματα.

Στην υπόθεση T-34/89, ο προσφεύγων ζητεί από το Πρωτοδικείο:

- 1) να κρίνει την προσφυγή παραδεκτή και βάσιμη·
- 2) να κρίνει ότι η καθής παραβίασε τα άρθρα 2 και 3 του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως και το άρθρο 85 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως· κατά συνέπεια,
- 3) να ακυρώσει τα υπηρεσιακά σημειώματα της 30ής Οκτωβρίου και της 16ης Νοεμβρίου 1987 του προϊσταμένου του τμήματος προσωπικού της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο Λουξεμβούργο·
- 4) να υποχρεώσει την καθής να καταβάλει στον προσφεύγοντα το επίδομα συντηρούμενου τέκνου και το σχολικό επίδομα για την κόρη του Nadia για τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο του 1987, αυξημένα κατά τους νομίμους τόκους από την ημερομηνία της παρακρατήσεώς τους μέχρις εξοφλήσεως·
- 5) να καταδικάσει την καθής στα δικαστικά έξοδα.

Η καθής ζητεί από το Πρωτοδικείο:

- 1) να απορρίψει την προσφυγή·
- 2) εφόσον το Πρωτοδικείο υποχρεώσει την καθής να καταβάλει στον προσφεύγοντα το σχολικό επίδομα για τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1987, να απορρίψει ως απαράδεκτο το αίτημα του προσφεύγοντος περί προσαυξήσεως του σχετικού ποσού κατά τους νομίμους τόκους·
- 3) να κρίνει σύμφωνα με τον νόμο για τα δικαστικά έξοδα.

20 Στην υπόθεση T-67/89, ο προσφεύγων ζητεί από το Πρωτοδικείο:

- 1) να κρίνει την παρούσα προσφυγή παραδεκτή και βάσιμη·

- 2) να κρίνει ότι η προσφεύγουσα αγνόησε την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και παραβίασε τα άρθρα 85 και 90 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως, καθώς και τα άρθρα 2 και 3 του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως· κατά συνέπεια,
- 3) α) να ακυρώσει το υπηρεσιακό σημείωμα της 26ης Απριλίου 1988 του γενικού διευθυντή προσωπικού και διοικήσεως,

β) επικουρικά, να ακυρώσει την απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 1988 της Επιτροπής με την οποία απορρίφθηκε η διοικητική ένσταση του προσφεύγοντος·
- 4) να υποχρεώσει την καθής να καταβάλει στον προσφεύγοντα το σχολικό επίδομα για την κόρη του Nadia για τους μήνες Απρίλιο, Μάιο και Ιούνιο του 1987, αυξημένο κατά τους νομίμους τόκους από την ημερομηνία της παρακρατήσεώς τους μέχρις εξοφλήσεως·
- 5) να καταδικάσει την καθής στα δικαστικά έξοδα.

Η καθής ζητεί από το Πρωτοδικείο:

- 1) να απορρίψει την προσφυγή·
- 2) εφόσον το Πρωτοδικείο υποχρεώσει την καθής να καταβάλει στον προσφεύγοντα το σχολικό επίδομα για τον Απρίλιο, Μάιο και Ιούνιο του 1987, να απορρίψει ως απαράδεκτο το αίτημα του προσφεύγοντος περί προσαυξήσεως του σχετικού ποσού κατά τους νομίμους τόκους·
- 3) να κρίνει σύμφωνα με τον νόμο για τα δικαστικά έξοδα.

Επί της ουσίας

- 21 Διαπιστώνεται ότι ο προσφεύγων παραιτήθηκε κατά την προφορική διαδικασία από τα αιτήματα περί υποχρεώσεως της καθής στην καταβολή του επιδόματος συντηρούμενου τέκνου για τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο του 1987. Συνεπώς, παρέλκει η έρευνα αυτού του αιτήματος.

- 22 Κατά τα λοιπά ο προσφεύγων διατήρησε τα αιτήματά του περί ακυρώσεως των δύο αποφάσεων της Επιτροπής με τις οποίες διατάχθηκε η αναζήτηση των σχολικών επιδομάτων που καταβλήθηκαν για τους μήνες Απρίλιο ως Αύγουστο του 1987.
- 23 Ο προσφεύγων ισχυρίζεται καταρχάς, προς στήριξη των αιτημάτων του αυτών, ότι οι διατάξεις του άρθρου 3 του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως του δίνουν δικαίωμα επί των εν λόγω επιδομάτων. Όσον αφορά τα επιδόματα που καταβλήθηκαν για τους μήνες Απρίλιο μέχρι Ιούνιο του 1987 ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι τα επιδόματα αυτά του οφείλονται για τον λόγο ότι η Nadia Costacurta πραγματοποίησε άσκηση στις υπηρεσίες της Επιτροπής στις Βρυξέλλες με συμφωνία και υποστήριξη του Πανεπιστημίου και ότι κατά συνέπεια η άσκηση αυτή εξομοιώνεται με την κανονική και κατά πλήρη απασχόληση φοίτηση σε εκπαιδευτικό ίδρυμα που προβλέπει το ίδιο αυτό άρθρο.
- 24 Επιπλέον, ο προσφεύγων παρατηρεί ότι η διάκριση στην οποία προβαίνει η καθής μεταξύ επιδόματος συντηρούμενου τέκνου και σχολικού επιδόματος είναι πεπλανημένη στην προκειμένη περίπτωση. Υποστηρίζει ότι η κόρη του Nadia δεν απέκτησε επαγγελματική μόρφωση κατά την έννοια του άρθρου 2 του παραρτήματος VII, δεδομένου ότι η άσκηση στις υπηρεσίες της Επιτροπής δεν συνιστά «επαγγελματική εκπαίδευση», αλλά αποτελεί τμήμα «σχολικής» εκπαίδευσως κατά την έννοια του ίδιου άρθρου. Οι διατάξεις σχετικά με την άσκηση στις υπηρεσίες της Επιτροπής ενισχύουν αυτή την άποψη. Το πόρισμα 166/1987 που εγκρίθηκε από το σώμα των προϊσταμένων διοικήσεως μπορεί επομένως να εφαρμοστεί και στην περίπτωση της Nadia Costacurta. Η τελευταία διέκοψε στις 16 Μαρτίου 1987 τη φοίτησή της με τη συμφωνία και την υποστήριξη του πανεπιστημίου για να πραγματοποιήσει την άσκηση στις Βρυξέλλες. Έτσι, δεν διέκοψε τις σπουδές της.
- 25 Η καθής υπογραμμίζει καταρχάς ότι τόσο το άρθρο 3 του παραρτήματος VII όσο και οι γενικές εκτελεστικές διατάξεις περί χορηγήσεως του σχολικού επιδόματος (στο εξής: γενικές διατάξεις) ορίζουν ότι το επίδομα αυτό δεν οφείλεται παρά μόνον όταν το συντηρούμενο τέκνο φοιτά κανονικά και κατά πλήρη απασχόληση σε εκπαιδευτικό ίδρυμα. Η καθής υποστηρίζει ότι το επίδομα συντηρούμενου τέκνου, αφενός, και το σχολικό επίδομα, αφετέρου, μπορούν να αποσυνδεθούν, δεδομένου ότι το πρώτο επίδομα μπορεί να χορηγείται και μετά τη συμπλήρωση της ηλικίας των 18 ετών χωρίς να χορηγείται συγχρόνως και το δεύτερο, του οποίου η παροχή υπόκειται σε πρόσθετη προϋπόθεση. Η Nadia Costacurta ακολούθησε επαγγελματική εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της ασκήσεώς της στις Βρυξέλλες, αλλά δεν «φοίτησε σε εκπαιδευτικό ίδρυμα», που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη χορήγηση του σχολικού επιδόματος.

- 26 Θα πρέπει σχετικά να υπενθυμιστεί ότι το άρθρο 3 του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως απαιτεί το τέκνο για το οποίο ζητείται το επίδομα να « φοιτά κανονικά και κατά πλήρη απασχόληση σε εκπαιδευτικό ίδρυμα ». Το εν λόγω άρθρο 3 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο οικείος σπουδαστής είναι υποχρεωμένος να παρακολουθεί πράγματι το πρόγραμμα εκπαίδευσως που προβλέπεται από την κανονιστική ρύθμιση του εκπαιδευτικού ιδρύματος στο οποίο φοιτά.
- 27 Αυτό σημαίνει ότι, στην προκειμένη περίπτωση, οι προϋποθέσεις χορηγήσεως του σχολικού επιδόματος πληρούνται μόνον εφόσον η πραγματοποιηθείσα άσκηση θεωρείται από το πανεπιστήμιο αναπόσπαστο τμήμα του προγράμματος που προβλέπεται για την απόκτηση του διπλώματος περατώσεως των σπουδών. Αντιθέτως, η απλή συμφωνία ή η τυχόν υποστήριξη του εκπαιδευτικού ιδρύματος δεν αρκούν για να δικαιολογηθεί η χορήγηση του επιδόματος.
- 28 Η καθής αμφισβήτησε ότι η εν λόγω άσκηση αποτέλεσε αναπόσπαστο τμήμα των σπουδών της Nadia Costacurta, από κανένα δε στοιχείο του φακέλου, ούτε από τις πληροφορίες που παρέσχε ο προσφεύγων κατά την προφορική διαδικασία, δεν αποδείχθηκε ότι η άσκηση αυτή αναγνωρίστηκε πράγματι από το πανεπιστήμιο ως αναπόσπαστο τμήμα του προγράμματος σπουδών για την απόκτηση του DEA.
- 29 Πρέπει επομένως να διαπιστωθεί ότι η εν λόγω άσκηση δεν μπορεί να εξομοιωθεί με κανονική φοίτηση, φοίτηση την οποία διέκοψε η Nadia Costacurta στις 16 Μαρτίου 1987 όταν ανέλαβε υπηρεσία στην Επιτροπή ως ασκούμενη.
- 30 Από τις προηγούμενες σκέψεις συνάγεται ότι οι προϋποθέσεις που προβλέπονται για τη χορήγηση του επίδικου επιδόματος δεν πληρούνταν πλέον μετά την ημερομηνία αυτή, δεδομένου ότι η Nadia Costacurta δεν επανέλαβε τις σπουδές της μετά την άσκηση. Από αυτά προκύπτει επομένως σαφώς ότι οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη χορήγηση του εν λόγω επιδόματος κατά την περίοδο των σχολικών διακοπών του έτους 1987 δεν πληρούνταν πολύ περισσότερο.
- 31 Όσον αφορά την επιχειρηματολογία του προσφεύγοντος η οποία στηρίζεται στο γεγονός ότι το επίδομα συντηρούμενου τέκνου του χορηγούνταν χωρίς συγχρόνως να του χορηγείται και το σχολικό επίδομα, αρκεί η διαπίστωση ότι η καθής έκρινε πράγματι ότι η άσκηση της κόρης του στην Επιτροπή αποτελούσε επαγγελματική εκπαί-

- δευση κατά την έννοια του άρθρου 2 του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως και ότι τα κριτήρια που θέτει το άρθρο αυτό, αφενός, και το άρθρο 3, αφετέρου, διαφέρουν.
- 32 Επομένως, ο λόγος ακυρώσεως περί παραβάσεως του άρθρου 3 του παραρτήματος VII, τον οποίο προβάλλει ο προσφεύγων, δεν μπορεί να γίνει δεκτός.
- 33 Ο προσφεύγων υποστηρίζει στη συνέχεια ότι η αναζήτηση των επιδόμων σχολικών επιδομάτων διατάχθηκε από την καθής κατά παράβαση του άρθρου 85 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι, όταν η Nadia Costacurta έκανε την άσκησή της στην Επιτροπή στις Βρυξέλλες, γι' αυτόν εξακολούθησε να είναι σπουδάστρια. Τον Ιούλιο και τον Αύγουστο τη θεώρησε ως σπουδάστρια τελούσα σε διακοπές.
- 34 Ο προσφεύγων υποστηρίζει επιπλέον ότι η αναζήτηση των επιδομάτων που καταβλήθηκαν για τους μήνες Απρίλιο ως Ιούνιο του 1987 αποτελεί προσβολή της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και ότι η σχετική απόφαση, η οποία ελήφθη ένα έτος μετά την καταβολή, ήταν καθυστερημένη.
- 35 Θα πρέπει προεισαγωγικά να υπενθυμιστεί η κανονιστική ρύθμιση που διέπει το οικείο διοικητικό σύστημα.
- 36 Η αίτηση χορηγήσεως του σχολικού επιδόματος υποβάλλεται για κάθε σχολικό έτος μέσω ενός εντύπου το οποίο στηρίζεται ενδεχομένως σε δικαιολογητικά έγγραφα. Βάζοντας την υπογραφή του ο υπάλληλος αναλαμβάνει να ειδοποιεί τη διοίκηση « για κάθε μεταβολή που μπορεί να συνεπάγεται τροποποίηση στο δικαίωμα χορηγήσεως επιδόματος, εξυπακούεται δε ότι τα ποσά που έλαβα αχρεωστήτως ως επίδομα θα μου παρακρατηθούν ».
- 37 Η δήλωση αυτή βρίσκει το έρεισμά της μερικώς στο άρθρο 7 των προαναφερθεισών γενικών διατάξεων, το οποίο προβλέπει ότι ο υπάλληλος « οφείλει να δηλώνει... κάθε μεταβολή που μπορεί να συνεπάγεται την κατάργηση ή τη μείωση του σχολικού επιδόματος ».

- 38 Μέσα στο πλαίσιο αυτό πρέπει να ερμηνευθεί το άρθρο 85 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως σχετικά με την αναζήτηση ποσών των οποίων η καταβολή μπορεί να μεταβάλλεται ανάλογα με πραγματικά στοιχεία που μόνον ο υπάλληλος μπορεί να δηλώσει στη διοίκηση.
- 39 Έτσι, το Δικαστήριο έκρινε επανειλημμένως, προσφάτως δε με την απόφασή του της 17ης Ιανουρίου 1989, Stempels κατά Επιτροπής (310/87, Συλλογή 1989, σ. 43), ότι η έκφραση « τόσο εμφανής », η οποία χαρακτηρίζει την αντικανονικότητα της καταβολής, που αναφέρεται στο άρθρο 85 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως, δεν σημαίνει ότι ο υπάλληλος απαλλάσσεται από κάθε προσπάθεια σκέψεως ή ελέγχου.
- 40 Στην προκειμένη περίπτωση ο προσφεύγων, ο οποίος δεν επικαλείται έλλειψη γνώσεως της κρίσιμης κανονιστικής ρυθμίσεως, έπρεπε, προφανώς, να διαπιστώσει ότι η προσωπική του ερμηνεία του άρθρου 3 του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως και των σχετικών εκτελεστικών διατάξεων ήταν τουλάχιστον αμφίβολη και ότι όφειλε να προβεί σε επαλήθευση από τις αρμόδιες αρχές. Ο προσφεύγων όμως περιορίστηκε να στηριχθεί στην πεπλανημένη του ερμηνεία της κανονιστικής ρυθμίσεως χωρίς να ειδοποιήσει, από τις 16 Μαρτίου 1987, την αρμόδια υπηρεσία για την επελθούσα μεταβολή της οικογενειακής του καταστάσεως, μεταβολή που αναμφισβητήτως ήταν σημαντική.
- 41 Έτσι ο προσφεύγων παρέβη την υποχρέωση που υπείχε από τις οικείες διατάξεις και την οποία είχε ρητώς αποδεχθεί, υπογράφοντας το προαναφερθέν έντυπο.
- 42 Υπό τις περιστάσεις αυτές, πληρούνται εν προκειμένω η προϋπόθεση την οποία απαιτεί το άρθρο 85 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως για να προβεί η διοίκηση στην αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών, δηλαδή η αντικανονικότητα της καταβολής να ήταν τόσο εμφανής ώστε ο προσφεύγων να μη μπορούσε να την αγνοεί.
- 43 Όσον αφορά τον λόγο ακυρώσεως περί παραβιάσεως της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, την οποία επικαλείται ο προσφεύγων, πρέπει επιπλέον να σημειωθεί ότι το ίδιο το άρθρο 85 αποτελεί εκδήλωση αυτής της αρχής και ότι η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνεύεται λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές περιστάσεις της υποθέσεως.

- 44 Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι η απόφαση της 26ης Απριλίου 1988 ελήφθη κατά παράβαση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης που μπορεί να τρέφει ένας υπάλληλος στις αποφάσεις της διοικήσεώς του. Από τον Μάιο του 1987 η διοίκηση ήταν ενήμερη για την άσκηση που έκανε η Nadia Costacurta στην Επιτροπή στις Βρυξέλλες. Ο προσφεύγων βεβαιώνει ότι αυτός ο ίδιος παρέσχε στις διοικητικές υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένες στο Λουξεμβούργο τη διεύθυνση της κόρης του ως ασκούμενης στις Βρυξέλλες. Επομένως, η ΑΙΡΝ έλαβε την απόφασή της τον Οκτώβριο του 1987 τελώντας εν γνώσει όλων των στοιχείων του φακέλου. Κατά τον προσφεύγοντα, ο προϊστάμενος του τμήματος προσωπικού στο Λουξεμβούργο ήταν επίσης ενήμερος της άσκήσεως της Nadia Costacurta.
- 45 Πρέπει να παρατηρηθεί σχετικά ότι δεν πρέπει να διαφεύγει από έναν υπάλληλο συνήθους επιμελείας ότι οι πληροφορίες σχετικά με μεταβολή της οικογενειακής του κατάστασεως πρέπει να δίδονται απ' ευθείας στην αρμόδια υπηρεσία της διοικήσεως, κατά τρόπο σαφή και απερίφραστο. Αυτό άλλωστε έκαμε ο προσφεύγων τον Σεπτέμβριο του 1987.
- 46 Αντιθέτως, ο υπάλληλος δεν μπορεί να στηρίζεται στο γεγονός ότι η διοίκηση απέκτησε τις πληροφορίες της κατά τρόπο τυχαίο.
- 47 Στην προκειμένη περίπτωση, λόγω αυτού τούτου του γεγονότος ότι ο προσφεύγων παρέβη την υποχρέωσή του να δηλώσει νομοτύπως από τις 16 Μαρτίου 1987 τη μεταβολή που επήλθε στην οικογενειακή του κατάσταση, η απόφαση που εξέδωσε η διοίκηση τον Οκτώβριο του 1987 ελήφθη χωρίς να ληφθεί υπόψη η άσκηση που πραγματοποιούσε η Nadia Costacurta.
- 48 Για τον ίδιο αυτό λόγο η απόφαση που διατάσσει την αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων επιδομάτων, η οποία ελήφθη βάσει στοιχείων που απέκτησε η διοίκηση ύστερα από διάφορες έρευνες, εκδόθηκε μόλις τον Απρίλιο του 1988. Υπό τις περιστάσεις αυτές, η απόφαση ελήφθη εντός ευλόγου προθεσμίας. Δεν μπορεί επομένως να χαρακτηριστεί ως καθυστερημένη.
- 49 Από τις προηγούμενες σκέψεις προκύπτει ότι ο λόγος ακυρώσεως περί παραβάσεως του άρθρου 85, καθώς και ο λόγος ακυρώσεως περί παραβάσεως της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, δεν μπορούν να γίνουν δεκτοί.

- 50 Για να στηρίξει την προσφυγή του ακυρώσεως της αποφάσεως της 26ης Απριλίου 1988 ο προσφεύγων επικαλείται, τέλος, παράβαση του άρθρου 90 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως. Κατά την άποψή του, ο γενικός διευθυντής έπρεπε να υποβάλει τη διοικητική ένσταση που πρωτοκολλήθηκε στις 3 Δεκεμβρίου 1987 στην Επιτροπή, προκειμένου αυτή να λάβει επίσημη απόφαση επί του θέματος της αναζητήσεως των σχολικών επιδομάτων που καταβλήθηκαν για τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο του 1987. Μια τέτοια απόφαση θα κινούσε εκ νέου την προθεσμία υποβολής διοικητικής ενστάσεως. Το γεγονός ότι δεν εκδόθηκε καμιά ρητή απόφαση ανάγκασε τον προσφεύγοντα να ασκήσει δεύτερη προσφυγή.
- 51 Η καθής αντιτάσσει στον ισχυρισμό αυτό ότι η τυχόν ρητή απάντηση δεν θα μπορούσε να αφορά σημεία που δεν έδωσαν λαβή σε διοικητική ένσταση, δηλαδή στα δικαιώματα που αφορούν τον Απρίλιο, Μάιο και Ιούνιο. Η εκ νέου κίνηση των προθεσμιών ασκήσεως προσφυγής κατά της αποφάσεως που ελήφθη τον Οκτώβριο του 1987 δεν θα κατέληγε σε επαρκή παράταση για να μπορέσει να εκδοθεί, εντός των προθεσμιών που θα παρατεινόταν κατά τον τρόπο αυτό, απορριπτική απόφαση, εν πάση περιπτώσει σιωπηρή, της νέας διοικητικής ενστάσεως. Πάντως, ο λόγος αυτός ακυρώσεως δεν μπορεί κατά κανένα τρόπο να θεωρηθεί ότι αφορά παράβαση ουσιώδους τύπου προβλεπομένου επί ποινή ακυρότητας.
- 52 Σχετικά πρέπει να διαπιστωθεί ότι ο προσφεύγων δεν απέδειξε ότι η κατάστασή του θα ήταν διαφορετική αν είχε λάβει η ίδια η Επιτροπή την πρώτη από τις προσβαλλόμενες αποφάσεις. Από αυτό προκύπτει ότι ο λόγος αυτός ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.
- 53 Από τις προηγούμενες σκέψεις προκύπτει ότι και οι δύο προσφυγές πρέπει να απορριφθούν.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 54 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του κανονισμού διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα. Σύμφωνα όμως με το άρθρο 70 του ίδιου κανονισμού, προκειμένου περί προσφυγών υπαλλήλων των Κοινοτήτων, τα όργανα φέρουν τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (τρίτο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει τις προσφυγές.
- 2) Κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

Saggio

Vesterdorf

Lenaerts

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 13 Μαρτίου 1990.

Ο γραμματέας

H. Jung

Ο πρόεδρος

A. Saggio